

Zwrot wizualny

Zofia Krawiec, Łukasz Ronduda

9/11

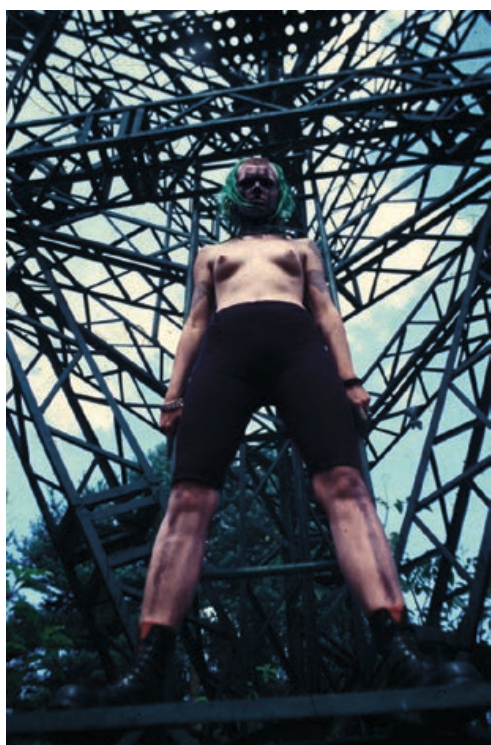
Kultura rave i sztuka w latach 90. w Polsce

Termin „rave” używany jest na określenie imprez tanecznych z muzyką elektroniczną – głównie techno – które pojawiły się w Polsce wraz z transformacją ustrojową początku lat 90. i były wyrazem często naiwnego, ale i autentycznego optymizmu czasów otwarcia na świat, cywilizacyjnego i technologicznego przyspieszenia.

Kultura rave/techno była następną po punku w latach 80. młodzieżową subkulturą muzyczną, w którą zaangażowali się artyści wizualni. Twórcy tacy jak Piotr Wyrzykowski, CUKT, Marcelo Zammenhoff, Marta Deskur zafascynowali się sposobami formowania się wspólnoty rave w reakcji na neoliberalną atomizację, prywatyzację i hierarchizację społeczeństwa. Trójmiejska grupa CUKT swoje imprezy-happeningsi formatowała jako pastisze wieców i publicznych wydarzeń politycznych, podkreślając rozczarowanie politykami młodej III RP, którzy wzmacniali jedynie chaos i tak niestabilnej rzeczywistości przełomu. Artyści podkreślali sprawczość jednostki, która może obywatelsko się organizować, budować oddolne wspólnoty i dokonać zmiany. Imprezy rave wydawały się laboratoriami społecznej samoorganizacji. Ich przewodnie hasło brzmiało: „Bądź sobą, jestem z tobą”. Marta Deskur poświęciła projekt *Rodzina* wspólnocie raverów, głównie DJ-ów i VJ-ów, do której należała w Krakowie. Była to grupa przyjaciół, połączona silnymi więzami emocjonalnymi i duchowymi. Organizowane przez nich imprezy miały za zadanie wzmacniać ich relacje. Artystka stworzyła szereg portretów swojej rodziny przyjaciół, wpisując ją w symboliczne motywy znane z malarstwa religijnego. Marcelo Zammenhoff był artystą wizualnym i zarazem pionierem rave w Łodzi. Wyszukiwał „tymczasowo autonomiczne strefy” (stary lunapark, bunkier, przestrzenie poindustrialne itp.), w których organizował nielegalne imprezy. Z tego typu zgromadzeń raverów zrodziła się później łódzka Parada Wolności, największa publiczna manifestacja konkretnej subkultury muzycznej w III RP. Warto dodać, że raverzy defilowali w bardzo zróżnicowanym klasowo tłumie pod hasłami równości, różnorodności, wolności i optymizmu.

Kultura rave była kolejną po hipisowskiej subkulturą tak zainteresowaną wizualnością – obraz był dla niej równie ważny jak taniec i muzyka. Po raz pierwszy impreza taneczna stała się równoprawnym medium artystów wizualnych. Galerie zamieniały się w kluby taneczne, a wystawy w imprezy rave.

Artyści tacy jak Marek Kijewski i Małgorzata Malinowska (Kocur) interesowali się obecną w kulturze rave nową figurą artysty samplera – DJ-a i VJ-a – który tworzy prace na żywo z gotowych materiałów. W swoich

Marcelo Zammenhoff,
kamikaze techno, Berlin,
1994

rzeźbach łączyli w eklektyczny sposób elementy wizualne ze skrajnie różnych kontekstów (na przykład centaury, ravera w futerku oraz portret Andy'ego Warhola). W przeciwieństwie do wcześniejszych subkultur muzycznych i kierunków artystycznych artysta sampler walczy o swoją anonimowość i kontestuje dotychczasowe hierarchie kulturowe – podział na wyróżnionego twórcę i zafascynowanych nim fanów. Tak działał na przykład Karol Suka, pionier warszawskiego techno. Jego twórczość wizualna, muzyczna, performatywna i modowa nosiła znamię bliskich związków z punkiem.

Artyści tacy jak Jarosław Fliciński interpretowali techno jako kolejną inkarnację awangardowej, aliterackiej sztuki abstrakcyjnej o konstruktywistycznej proweniencji. Z kolei Miłosz Łuczyński (podobnie jak CUKT i Wyrzykowski),

wchodząc w relację z rave'em, interesował się jego technologicznym wymiarem. Sztuka powstawała tutaj całkowicie mechanicznie, była reakcją na pojawienie się w latach 90. na masową skalę nowych technologii, jak komputery osobiste i internet. Sztuka tworzona w kontekście rave'u była kolejnym rozdziałem w historii relacji pomiędzy sztuką a technologią, bezpośrednio zapowiadającym obecną sztukę postinternetową. Z kolei Rafała Bujnowskiego z Grupy Ładnie interesowała w techno jego mechaniczność, repetycja oraz konkretność.

239 Kultura rave i sztuka w latach 90. w Polsce

Szczególnie ciekawa wydaje się rola, jaką pełnił rave w relacji do tendencji pop w sztuce polskiej lat 90. W przeciwieństwie do tzw. sztuki krytycznej artyści tych nurtów szukali bardziej inkluzywnych i nieelitarnych form budowania wspólnoty poprzez sztukę.

Artyści poruszający się na styku rave i sztuki w latach 90.: Jarosław Fliciński, Piotr Wyrzykowski, CUKT, Rafał Bujnowski, Grupa Ładnie, Marek Kijewski/Małgorzata Malinowska (Kocur), Karol Suka, Marcelo Zammenhoff, Yach Paszkiewicz, Marta Deskur, Robert Zając, Miłosz Łuczyński, Janek Simon, Wspólnota Leeżeć, Paweł Paulus Mazur, Jacek Sienkiewicz, Józef Robakowski, Joanna Małecka, Karolina Kowalska i inni.

Wystawa: *140 uderzeń na minutę. Kultura rave i sztuka w latach 90. w Polsce*, Muzeum Sztuki Nowoczesnej na Festiwalu Opener, Gdynia, czerwiec–lipiec 2016. Kuratorzy: Łukasz Ronduda, Szymon Maliborski; współpraca kuratorska: Zofia Krawiec.

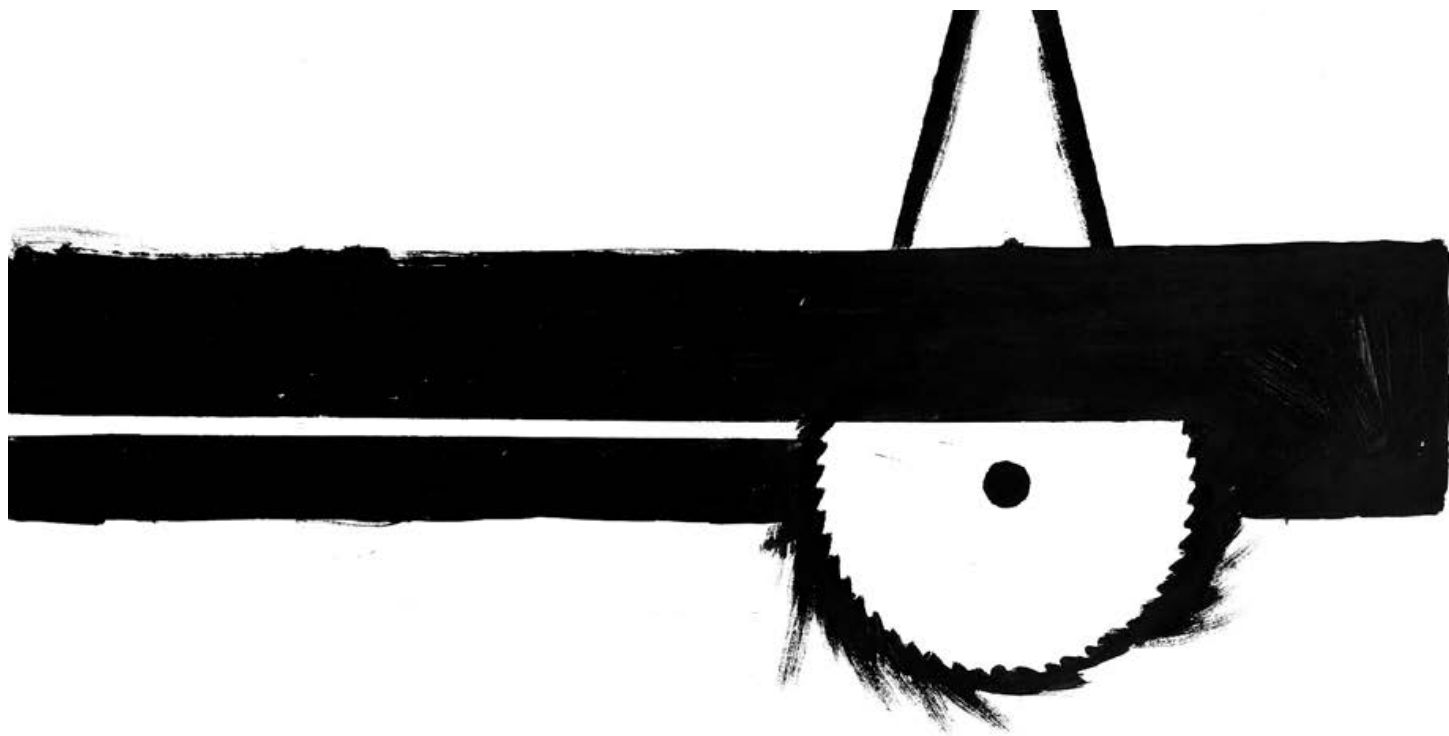
Sławomir Elsner, Paweł Althamer jako astronauta na imprezie rave, Kassel
(w czasie documenta), 1997

Sławomir Elsner, impreza rave, Kassel (w czasie documenta), 1997

Sławomir Elsner, impreza rave, Kassel (w czasie documenta), 1997

Rafał Bujnowski, *Piły*, klub Roentgen, Kraków, 1999

Rafał Bujnowski, *Piły*, klub Roentgen, Kraków, 1999

Rafał Bujnowski, *Piły*, klub Roentgen, Kraków, 1999

Józef Chrobak, plakat promujący jedną z imprez rave w Krzysztoforach,
Kraków, 1994

ТЕККИ!

КРЫЗТОФОР!

8X94

90-1-2-2-2!

СТЕР 20.000,

CUKT, *Antyelekcja Technodemonstracja*; *Bądź sobą, jestem z tobą*, Forty, Gdańsk, 1995, fot. Jacek Balk

CUKT, *Antyelekcja Technodemonstracja*; *Bądź sobą, jestem z tobą*, Forty,
Gdańsk, 1995, fot. Jacek Balk

CUKT, *Antyelekcja Technodemonstracja*; *Bądź sobą, jestem z tobą*, Forty, Gdańsk, 1995, fot. Jacek Balk

CUKT, *Antyelekcja Technodemonstracja; Bądź sobą, jestem z tobą*, Forty, Gdańsk, 1995, fot. Jacek Balk

Grupa Ładnie, billboard wykonany w ramach kampanii reklamowej Radiostacji, Kraków, 2000

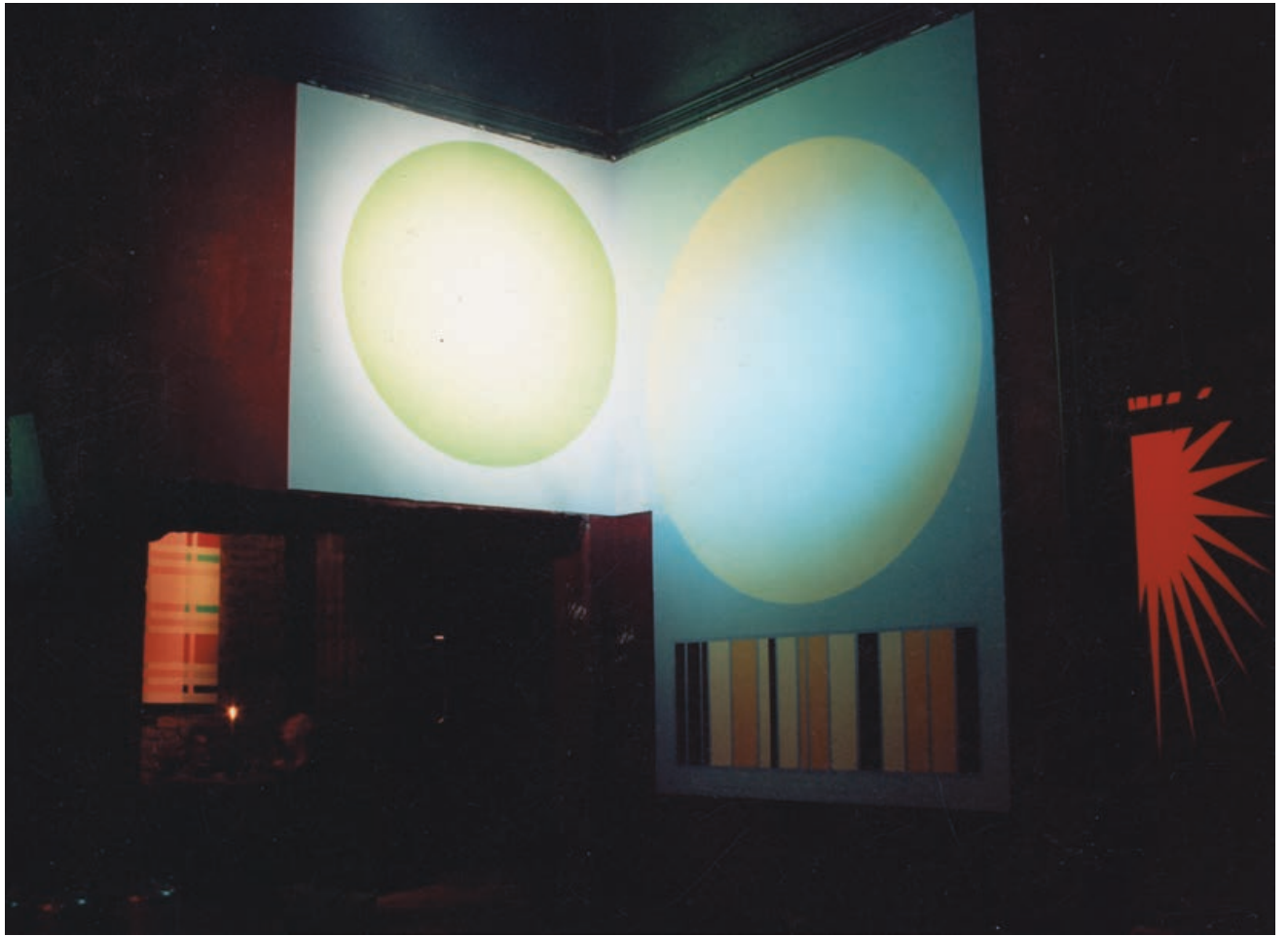

Jarosław Fliciński, mural towarzyszący imprezom rave w klubie Sfinks,
Sopot, 1994

Jarosław Fliciński, mural towarzyszący imprezom rave w klubie Sfinks,
Sopot, 1994

Karol Suka, performans w Fabryce Norblina, Warszawa, 1993

Karol Suka, po imprezie rave na Barce, Warszawa, 1992

Kijewski/Kocur, *(Zombie) Konny portret Andy'ego Warhola*, 1998, fot. Marcin Kucewicz, dzięki uprzejmości Mazowieckiego Centrum Sztuki Współczesnej Elektrownia w Radomiu

Marcelo Zammenhoff, *Parada Wolności*, Łódź, 1997

Marcelo Zammenhoff, *Usta*, 1992

Marcelo Zammenhoff, galeria techno Xylolit, Łódź